

Procenti (%) no IKP

Vai 100 eiro parāds, kas jāatmaksā mēneša laikā, ir liels vai mazs? Protams, tas atkarīgs no personas, kam nauda jāatmaksā. Ja tas būs skolēns ar kabatas naudu pāris eiro dienā, viņam šis parāds būs ievērojams un var būt grūti to atmaksāt, taču kāda liela un pelnoša uzņēmuma vadītājam 100 eiro atmaksa neradīs grūtības.

Valsts parāda attiecība pret IKP

Avots: <http://www.slideshare.net/LatvijasBanka/kpc-ir-svarga-datu-analika-un-kam-t-noder>.

Tāpat ievada piemērā no skaitļa miljonos vai miljardos eiro nav iespējams secināt, vai valsts parāds ir liels vai mazs. Valstij ar nelielu tautsaimniecību (piemēram, Latvijai) 50 mljrd. eiro valsts parāds būtu gandrīz katastrofāli liels un liecinātu par maksātnespējas risku, turpretī citai – lielākai tautsaimniecībai (piemēram, Vācijai) – tas būtu samērā neliels parāds.

2014. gada beigās Īrijas un Polijas valsts parāds bija aptuveni 200 mljrd. eiro. Vai abām valstīm parādu slogs ir vienāds?

Lai valstis varētu labāk salīdzināt, valsts parāds tiek aplūkots attiecībā pret konkrētās valsts tautsaimniecības apjomu, ko raksturo **iekšzemes kopprodukts (IKP)**. Iekšzemes kopprodukts (*Gross Domestic Product* jeb GDP) ir visu gada laikā valstī saražoto preču un pakalpojumu kopsumma. Šāda valsts parāda attiecība pret IKP jau sniegs ievērojami vairāk informācijas, jo, piemēram, valsts parāds 50% no IKP visās valstīs nozīmēs to, ka valdībai sava parāda atmaksai nepieciešami līdzekļi, kas ir puse no visiem nopelnītajiem līdzekļiem attiecīgās valsts tautsaimniecībā viena gada laikā.

	Polija 	Īrija
Parāds (mljrd. eiro)	203	203
IKP (mljrd. eiro)	405	185
Parāds (% no IKP)	50%	110%

1. tabula. Polijas un Īrijas valsts parāda salīdzinājums

Aplūkotajā piemērā par Īriju un Poliju, šo valstu parādus attiecinot pret IKP, 2014. gadā situācija bija šāda (sk. 1. tabulu). Abu valstu parāds eiro izteiksmē bija gandrīz vienāds – 203 mljrd. eiro (noapaļojot), taču to IKP (tautsaimniecības apjoms)

ievērojami atšķirās – Polijas tautsaimniecības apjoms bija 405 mljrd. eiro, savukārt Īrijas – 185 mljrd. eiro. Šo atšķirību dēļ Polijas parāds bija tikai 50% no IKP, tādējādi saskaņā ar vispārpieņemtiem standartiem tas bija normas robežās (Māstrihtas valsts parāda kritērijs nosaka, ka valsts parāda apjomam jābūt zemākam par 60% no IKP), vienlaikus Īrijas valsts parāds bija 110% no IKP, dodot nepārprotamu signālu, ka šis valsts valdība ievērojami pārtērējusi līdzekļus, pakļaujot valsti nopietnam maksātspējas riskam.

Formulas veidā izsakot šādas sakarības, lielumus, kas izteikti procentos no citiem rādītājiem, piemēram, IKP vai ienākumiem, parasti apzīmē ar mazajiem burtiem:

$$\text{Parāds, \% no IKP} = \frac{\text{Parāds}}{\text{IKP}} \times 100 \quad (1)$$

jeb izsakot ar apzīmējumiem

$$d_t = \frac{D_t}{GDP_t} \times 100 \quad (2),$$

kur:

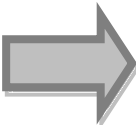
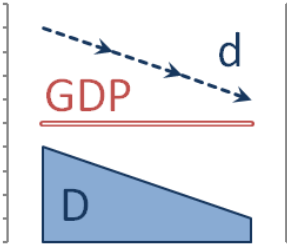
d_t – valsts parāds t gadā (% no IKP);

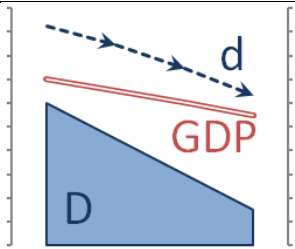
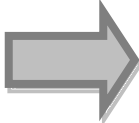

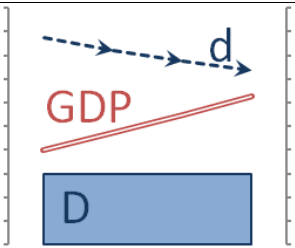

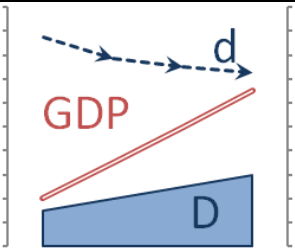
D_t – valsts parāds t gadā (noteiktā valūtā, piemēram, eiro);

GDP_t – valsts iekšzemes kopprodukts t gadā (noteiktā valūtā, piemēram, eiro).

Atcerieties! Visos šā materiāla gadījumos, ja vien nav norādīts citādi, IKP ir nominālais (faktiskais) IKP, jo arī parāds un citi rādītāji, kas tiek attiecināti pret IKP, ir faktiskajās (konkrētā gada) cenās.

Noteikti jāņem vērā, ka laika gaitā valsts parāda procentuālās attiecības no IKP dinamiku nosaka divi faktori – gan valsts parāda, gan IKP pārmaiņas. Piemēram, valsts parāds % no IKP var sarukt, ja:

Gadījums	Parāda pārmaiņas (D)	IKP pārmaiņas (GDP)	Parāda % no IKP pārmaiņas (d)
1.	 Samazinās	 Nemainās vai pieaug	

			Samazinās
Gadījums	Parāda pārmaiņas (<i>D</i>)	IKP pārmaiņas (<i>GDP</i>)	Parāda % no IKP pārmaiņas (<i>d</i>)
2.	 Samazinās straujāk	 Samazinās	 Samazinās
3.	 Nemainās	 Palielinās	 Samazinās
4.	 Pieaug	 Pieaug straujāk	 Samazinās

Savukārt parāda attiecība pret IKP varētu palielināties šādos gadījumos:

- 1) parāds pieaug straujāk nekā IKP;
- 2) parāds palielinās, taču IKP nemainās vai sarūk;
- 3) parāds nemainās, IKP sarūk;
- 4) parāds samazinās, taču IKP samazinās vēl straujāk.